

Tartu Ülikool

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut

Dan Lõhmus

**LAPS - „*HUMAN BEING*“ VÕI „*HUMAN BECOMING*“? KOOLIEELIKUTE JA
NENDE VANEMATE KÄSITLUSED SEoses JALGPALLIHARRASTUSEGA**

Bakalaureusetöö

juhendaja: Dotsent Dagmar Kutsar

TARTU 2013

„Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud“

Dan Lõhmus

29.05.2013

ABSTRACT

This thesis studies the perceptions preschool children and their parents have about football training. The purpose of this study is to better understand, in relation to the sports, how the child is perceived – as an active practitioner with a say in matters or as a passive object and a future adult. The study is based on ‘human being’ or ‘human becoming’ approaches. A ‘being’ child is foremost seen as a social operator with liberties, actively creating their own childhood while having perspectives and experiences on how to be a child. On the contrary, a ‘becoming’ child is seen as an adult who is only at the beginning of the process, has sufficient knowledge and skills to refer to oneself as adult (James, 2005; Qvortrup, 1994). On the basis of these two approaches, the more general objective of this study is to comprehend potential contradiction and co-operation of ‘human being’ or ‘human becoming’ standpoints. The study examines three research questions: 1.) how do parents perceive their children in relation to football training and if the child relates to ‘human being’ or ‘human becoming’ approach 2.) how do children feel about themselves in relation to training and what are their interests in terms of “human being” or “human becoming” notion and 3.) what are the opportunities based on the opinions of children and their parents about how and as whom preschool children should be perceived in relation to football training as an organized animated activity.

The study applies qualitative approach. Data were collected via semi-structured individual interviews with three seven years old children and their mothers and analysed with the help of thematic analysis.

On the basis of the results of this research, it can be concluded that:

- Mothers saw their children as subjects of the present and placed their welfare first. Therefore, the ‘human being’ approach was detected.
- Children were also seen as future adults by mothers: they pointed out several aspects supporting the usefulness of training for the future. Therefore, ‘human becoming’ approach was also present, although noticeably less so.
- Children focused on the present and did not point out aspects why training could be useful in the future. They considered the fact that training was fun and pleasing was

much more important.

These three aspects were the main results of this research.

SISUKORD

Abstract.....	3
Sisukord.....	5
Sissejuhatus	6
1 Kirjanduse ülevaade ja probleemiseade	8
1.1 Laps - „human being“ või „human becoming“	8
1.2 Organiseeritud vaba aja tegevus.....	11
1.3 Probleemi seade.....	14
2 Meetod ja valim.....	16
2.1 Uurimismeetod	16
2.2 Andmekogumismeetod.....	16
2.3 Intervjueeritavate valiku kriteeriumid ja valim	17
2.4 Intervjuude käik.....	17
2.5 Analüüsimeetod.....	18
2.6 Töö eetiline aspekt.....	19
3 Uurimustulemuste analüüs ja arutelu	20
3.1 Intervjuud lapsevanematega	20
3.2 Intervjuud lastega	27
4 Arutelu.....	33
Kokkuvõte	37
Kasutatud kirjandus	39
Lisad	41

SISSEJUHATUS

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisvaldkonnaks on eelkooliealiste laste ja nende vanemate arusaamad jalgpalliharrastusega seoses. Töö eesmärk on läbi laste ja nende vanemate paremini mõista, kellenä ennekõike last spordiala suhtes käsitletakse – kas aktiivse tegutsejana, kellel on sõnaõigus või passiivse objektina, keda vormitakse tuleviku täiskasvanuks. Bakalaureusetöö teoreetiliseks lähtekohaks on lapsepõlvesotsioloogia põhidilemma - „*human being*“ või „*human becoming*“ Jens Qvortrup (1994:138) järgi. Qvortrup väidab, et laps ja täiskasvanu kuuluvad ühiskonna erigruppidesse. Nende omavaheline suhe on dihhotoomiline: nt vanem täiskasvanuna vastutab selle eest, et lapsel oleks peavari, toit jne, et lapsest kasvaks tubli täiskasvanu, laps seevastu on ebaküps selle eest vastutama; vanema osaks on kasvatada, arendada, lapse osaks on arenda vanema poolt osutatud suunas jne. Lapsepõlvesotsioloogid (Qvortrup, 1994; Strandell, 2007; James 2009) on kriitilised selles suhtes, kuivõrd täiskasvanud oskavad ja suudavad lapse heaolu täna panna esiplaanile ja laps tulevase täiskasvanuna asetada teiseks. Analüüsides vanema käitumismotiive lapse suhtes leiavad nad, et kõige sagedamini „muretsevad“ vanemad iseenda pärast vanemana ja seejärel alles püüavad aru saada lapse vajadustest (Casas, 2011). Qvortrup (1994) toob näiteks, et on juhtumeid, kus vanemad sunnivad lastele peale harrastusi, mis on pigem nende kui lapse huvi, samas kui lapse huvi mõne teise tegevuse vastu jääb vanemapoolse reaktsioonita. Lisaks võimalikule huvidekonfliktile võib organiseeritud aktiivne tegevus – treening – täita hoopis teistsugust eesmärki, kui pealtnäha paistab. Näiteks treeningu peamine funktsioon võib lihtsalt olla hoida last hõivatud organiseeritud tegevusega (Qvortrup, 1994).

Antud teema olen valinud mitmetel põhjustel. Esiteks, olen ise juba mõnda aega jalgpallitreener olnud ning erinevates lasteaedades töötanud. Kohates pidevalt lapsi, kes silmnähtavalt käivad trennis vastutahtmist ning sellest suuremat lõbu saamata, on pannud mõtlema selle üle, kelle jaoks lapsed trennis käivad ning mis sõnaõigus neil endal on. Teiseks, ei meenu ühtegi uurimust, kus oleks „*human being*“ ja „*human becoming*“ käsitlust organiseeritud aktiivse tegevuse abil uuritud. Eriti veel olukorras, kus aina nooremalt pannakse lapsi trennidesse, on tegu ajakohase teemaga. Kolmandaks, pakub teema mulle

tugevat huvi, kuna plaanin ka tulevikus lastega edasi töötada ning antud uurimistöö aitab ka endal tekkinud situatsiooni paremini mõista ja lahendada.

Antud uurimusprobleemi lahendamiseks olen meetodiks valinud kvalitatiivse lähenemise, mis põhineb empiirilise materjali kogumisel intervjuude käigus kuue vastajaga – kolm eelkooliealist last ning nende emad. Kõik kolm last käivad samas Tartu lähistel asuvas lasteaia jalgpallitreeninggrupis. Nii laste kui ka vanemate intervjuuerimise õigus on küsitud lasteaialt, jalgpalliklubilt, kes treeninguid korraldab kui ka osalejatelt endilt.

Töö koosneb kokku neljast suuremast osast – teoreetiline raamistik ja probleemiseade, meetodika ja valimi kirjeldus, analüüs ja arutelu. Kirjanduse ülevaates püüan luua fooni, mis aitab paremini mõista antud teemat üldisemalt. Teises osas kirjeldan meetodikat ja valimit. Kolmas osa keskendub intervjuude analüüsile ja teema arutelule teoreetilise raamistiku toel.

1 KIRJANDUSE ÜLEVAADE JA PROBLEEMISEADE

1.1 Laps - „human being“ või „human becoming“

Lapsepõlve uue paradigma kohaselt (Corsaro, 2005; James et al., 1998; Mayall, 2002) on laps subjekt ja oma eale vastava sotsiaalse kompetentsuse tasemega aktiivne sotsiaalne toimija, mitte lihtsalt passiivne mõjutusi vastuvõttev objekt. Viimastel aastakümnetel on psühholoogid palju arutanud agentsuse (ingl k agency), mõnikord eestindatud ka kui inimsubjektsuse üle. Nende peamine mõte seisneb selles, et inimesed pole passiivsed vastuvõtjad, vaid aktiivsed tegutsejad, kes taasloovad kultuuri organiseeritud viisil. Valsiner (Ratner, 2000 kaudu) väidab, et isegi beebid konstrueerivad oma isiklikke eesmärgi. Nad ei kohanda end kindlaks kujunenud ühiskonda nagu varem sotsiaalteadlased peamiselt uskusid. Laps kasutab ära tähendusrikast ümbrust, et selle abil luua iseenda arusaama maailmast. See on lapse enda konstrueeritud unikaalne personaalne maailm. Ka Piaget (Hallden, Markström, 2009 kaudu) usub, et juba esimesest päevast peale lapsed interpreteerivad ja kasutavad ühiskonnast tulenevat informatsiooni, et luua arusaamu oma füüsilisest ja sotsiaalsest maailmast. Mayall (2002) väidab, et on ülimalt oluline analüüsida laste tegevusi ja institutsioone laste enda vaatepunktist, et mõista laste subjektsust ning leida kinnitust lapsepõlve sotsioloogilisele käsitlusele. Lapsi peab analüüsima kui aktiivseid tegutsejaid, mitte ainult täiskasvanute mõjutuste vastuvõtjaid. Lastele tuleb anda võrdväärne roll ühiskonnas. Tuleb keskenduda sellele, kuidas lapsed ise kujundavad oma lapsepõlve kogemusi. (Hallden, Markström, 2009).

Selline areng lapsepõlvesotsioloogias on tugevalt hilinevad, milleni oleks tulnud varem jõuda. Miks on aga lapsi nii pikalt ignoreeritud? Qvortup (1994) leiab, et lapsed polegi niivõrd kõrvale jäetud kui marginaliseeritud. Seda kõike tugevalt allutatud positsiooni tõttu nii ühiskonnas kui ka teoreetilise lapsepõlve kontseptsioonis. Siit ka põhjus, miks last on nähtud ning siiani nähakse tihtipeale ennekõike tulevikuproduktina – täiskasvanuna, kellel on mõningate aastate pärast oma koht ühiskonnakorralduses. Palju harvemini nähakse lapsi sellena, kes nad on praegusel ajahetkel – lapsed oma elude, vajaduste ja soovidega. Tihtipeale nähaksegi laste vajadusi ja soove pigem ohtudena, mis tuleb delikaatselt lahendada. (Corsaro, 1997: 7). Stone (Jenks, 2005:145 kaudu) toob välja, et näiteks kuni 17. sajandini olid olemas

beebid ja täiskasvanud, kuid puudus vahelüli. Lapse rolli ei peetud oluliseks ning oodati, mil temast saab täiskasvanud ühiskonnaliige.

Corsaro toob välja, et kui sotsioloogias on uurijaid, kes on keskendunud erinevatele vähemusgruppidele, siis lastel need esindajad sotsioloogide hulgas puuduvad. Siit ka üks põhjus, miks lapsi on ennekõike nähtud „tarbijatena“, mitte aktiivsete tegutsejatena, kes koos täiskasvanutega võtavad aktiivselt osa sotsiaalse lapsepõlve konstrueerimisel. Levinud on arusaam, et laps on ennekõike midagi, mis on eemal ühiskonnast, mida peab vormima ja juhtima nõ tugevamate ehk täiskasvanute poolt, et ka nemad saaksid tulevikus olla täiesti funktsioneerivad ühiskonnaliikmed. Näiteks Parsoni arvates on laps ohuks ühiskonnale. Last peab kohandama ja kujundama, et ta sobituks kuidagi ühiskonda. (Corsaro 1997: 8-9).

„*Being*“ ja „*becoming*“ on terminid, mis on paaril viimasel aastakümnel saanud uue lapsepõlvesotsioloogilise lähenemisena palju tähelepanu. „*Being*“ - last nähakse ennekõike sotsiaalse tegutsejana, kellel on oma õigused, kes loob ise aktiivselt oma lapsepõlve ning kellel on oma vaated ja kogemused, kuidas laps olla. Seevastu „*becoming*“ - last nähakse täiskasvanuna, kes on alles progressi algusjärgus, kellel on piisavalt vähe teadmisi ja oskusi, et nimetada ennast täiskasvanuks. (James & Jenks, 1998; Qvortrup, 1994). Kindlasti ei saa kuidagi määratleda, et üks lähenemisviis on õige ning teine vale. Uprichard (2008) on sellisele vastandamisele tähelepanu juhtinud ning soovitab neid kaht lähenemisviisi käsitleda koos, mitte konfliktsete diskursustena. Vaatamata näilisele erinevusele, saab „*being*“ - lapsest ideaalis alati „*becoming*“ ehk täiskasvanu.

Uprichard (2008) arutleb lapse kahe positsiooni - „*human being*“ ja „*human becoming*“ teemal ning leiab, et on kaks peamist probleemi „*becoming*“ - lapse konstruksiooniga. Esimene, see on tulevikule orienteeritus. Olulisem on see, kes lapsest tulevikus saab, kui see, kes ta praegu on. Last nähakse rohkem kui „tuleviku täiskasvanut“ kui „noort inimest“ oma õigustega. Selline lähenemine on problemaatiline, sest tuleviku eelistamine sunnib eirama või unustama oleviku igapäevaseid reaalsuseid olemast laps. Kuigi väidetavalt tuleviku prognoosimine võib paremini aidata ka mõista olevikku, võib ennustus olla vale. Teine vaidlusküsimus Uprichardi (2008) järgi seisneb lapse kompetentsuses. Nimelt, lapse kui tulevase täiskasvanu seisukohalt on lapsed oma otsustes ebakompetentsed, täiskasvanud aga

kompetentsed. Antud lähenemine mitte ei eelda ainult seda, et lapsed üldjuhul ei võta vastu õigeid otsuseid, vaid ka seda, et täiskasvanud on kompetentsed kõiges. Mitmed autorid (Mayall, 2002, James jt, 1998) on pannud kahtluse alla inimeste kompetentsuse erinevates situatsioonides. Uprichard (2008) selgitab, et lapsed ja täiskasvanud saavad olla pädevad või mitte pädevad olenevalt sellest, mis olukorraga nad kokku puutuvad. Ta toob näiteks 10 - aastase Pierre'i, kes elab Dijonis, ning selgitab, kuidas mõningaid tegevusi oskab ta paremini teha kui ema: „Ma küll vajan oma vanemaid, nagu nemad ka mind, kuid ema ei tea midagi arvutitest või DVD – mängijatest, nii pean talle kõike selgitama!“ Samuti toob 7-aastane Helen välja, et teatud asjade mitte tegemise oskamatus ei tähenda seda, et ta millegagi hakkama ei saaks.

Samas, on ka kaks põhjendust, miks „*being*“ - lapse lähenemine pole üdini õige. Esimene mõte tuleneb Strandellilt (2007), kes leiab, et lapsepõlve paradigma kardinaalne muutmine „*becoming*“ vormilt „*being*“ vormile annab peegelpildi efekti, mis säilitab ja tugevdab veel rohkem hierarhilise vanem/laps dualismi. Seega, ei saa „*being*“ - last võtta kuidagi üksinda vormina, sest siis oleks vastandumine täiskasvanutega veel suurem. Teiseks probleemiks on see, et „*being*“ - laps peegeldab samuti tulevase täiskasvanu pilti. Paljud lapsed on mures, et kuigi nad kasvavad ja muutuvad, siis midagi neis jääb samaks. Kuueaastane Joseph leiab, et ükskõik kui vanaks ta ka ei saa, jääb ta ikkagi endaks, lihtsalt vanemaks endaks. (Uprichard, 2008). Qvortrup (2004:269) kirjutab selle kohta nii: „Mitte ainult psühholoogid ja lapsevanemad ei vaata lapsi kui pooleldi tuleviku täiskasvanuid, vaid ka lapsed ise võtavad osa sellest luues lapsepõlve, mis on justkui suunatud tulevikule“ . James jt (1998) leiavad, et „*being*“ - laps ei ole staatiline nähtus, vaid omab samuti ajas muutumist. Tal on samuti minevik, olevik ja tulevik. Hea näide „*being*“ ja „*becoming*“ koeksisteerimisest on lapse õigustes nii elule kui ka arengule. Ühelt poolt on õigus elada ja kogeda oma lapsepõlve nii nagu nad saavad või tahaksid, kuid teiselt pool arenda ka selles suunas, et olla tulevikus edukas täiskasvanu. Lastel on õigus kogeda lapsepõlve lastena, kellest kunagi saavad täiskasvanud. (Uprichard, 2008). Seega on keeruline väita, et kaks justkui erinevat lähenemist saaks teineteisest täielikult lahutada või omavahel vastandada. Samas, ei saa ka neid alati võtta koostoimivate tunnustena.

Eelnevat arvesse võttes, võib järeldada, et siiaamaani on pigem „*being*“ ja „*becoming*“

lähenemist võetud kui lapse ja täiskasvanu vastandamist sõltuvuse ja kompetentsuse kaudu. Vaatamata sellele, on viimasel ajal erinevad autorid selle lähenemise ümber lükanud. Tegelikult kombineerides nii „*being*“ kui ka „*becoming*“ lähenemist, pole midagi täiesti uut. Näiteks Lee (Uprichard, 2008 kaudu) toob juba kümmekond aastat tagasi välja, et me kõik – lapsed ja täiskasvanud – oleme alati teatud protsessis üksteise suhtes, kus üks on kompetentsem tegema teatud tegevusi kui teised. Seetõttu ei saa võtta üht kontseptsiooni täiesti eraldi teisest. Arvestades mõlemaga vähendame vahet, mis eristab lapsi niivõrd palju täiskasvanutest.

1.2 Organiseeritud vaba aja tegevus

Tänapäeva lapsepõlve üheks suureks osaks on huviringides käimine. Erinevaid võimalusi tuleb aina juurde ning erinevad spordi-, muusika-, kunsti-, näitlemisringid on vaid ühed vähesed näited, millega üks laps tegelda saab. Laps, kes teatud vanuses veel üheski trennis ei käi, on pigem erand kui reegel. Ühelt poolt ei saa midagi halba antud olukorra kohta öelda – arvuti- ja internetiajastu on röövimas lastelt väga palju aega ning aina raskem on lapsi tuua aktiivsete tegevuste juurde. Aina vähem lapsi mängivad pärast kooli või lasteaeda õues koos teiste laste või vanematega kulli või muid mängu. Tegu on justkui kaduva nähtusega. Hea näide ajakirjanik Richard Louv elust. Nimelt, mängis ta oma pojaga palli ühes pargis, kus ka jalgpallitreeningud toimusid. Mingil hetkel möödus poja klassivenna ema, kes viisakalt küsis, millega isa ja poeg tegelevad, kas ootavad trenni algust. Kui Louv vastas, et niisama mängitakse palli, siis ema imestas ning pidas seda lihtsalt aja tapmiseks (Corsaro, 1997:38). Antud näide viitab viimasel ajal välja kujunemas trendile, kus aktiivseid tegevusi tehakse aina rohkem organiseeritult, mitte niisama vabal ajal. Justkui isa ja laps ei võigi niisama sportlikult aega veeta.

Qvortrup (1994) toob välja, et arenenud riikides üle 50 protsendi lastest on seotud organiseeritud spordi või aktiivsete tegevustega, neist paljud rohkem kui ühega. Louv ja Qvortrup nimetavad antud tegevust „planeeritud spontaansuseks“, kus lapsed justkui vabatahtlikult võtavad osa tegevusest, mis on tugevalt struktureeritud, juhendatud ja ajaliselt planeeritud. Louv'i intervjuust viienda klassi poisiga (Corsaro, 1997:38) tuleb välja, et lapse jaoks on treening vaid üks kohustus teiste hulgas. Laps ei liigita jalgpallitrenni vaba aja või

lõbu alla, mis muidugi ei tähenda, et tal seal hea meel olla pole. Siiski, tunneb poiss, et tal jääb seetõttu vähem aega mängimisele, kus ta saab ise otsustada, mida ta teeb või ei tee. Corsaro toob välja, et lastel jääbki aina vähem aega olemaks laps. Paljud restoranid, sisemänguväljakud, lõbustuskohad ja nii edasi üritavad vanemaid veenda, et see on koht, kus saab lapsele mängulõbu pakkuda. Miks aga ei või lapsed leida oma lõbustusi, luua oma mängu naabruskonnas, lähedalasuvates parkides, mänguväljakutel või tagaaias? (Corsaro, 1997:38). Ilona ja Peter Opie (Qvortrup jt, 1994:140) toovad välja laialt levinud arvamuse, et tänapäeva laps ei oskagi ise täielikult oma aega sisustada. Uskumus, et laps on ebapädev antud olukorras ning ainult täiskasvanu valgustatud juhendamise abil tegeleb laps õigete tegevustega. Täiskasvanud mõtlevad lastele välja ideed, annavad mängumaterjalid ning lisaks ka veel oma aja. *„On oluline nõuda, et lapse aeg on päriselt ka lapse aeg. Selline imelik väide tuleneb sellest, et tihtipeale sotsiaalteadustes liigitatakse lapse aeg täiskasvanutega aja alla“* (Qvortrup jt, 1994:140). Kokkuvõtvalt laps peaks olema ikkagi „being“ subjekt, mitte „becoming“ objekt, kes ilma täiskasvanuta ei suuda millegagi hakkama saada.

Miks aga ikkagi organiseeritud aktiivsed tegevused nii populaarsed on? Corsaro hinnangul (1997) on peamine põhjus kasvavale organiseeritud tegevustele laste jaoks võib tuleneda lapsevanemate murest laste ohutuse pärast. Arvestades tänapäeva maailma tingimusi, kus igal pool võib midagi ebaseaduslikku juhtuda, võib vanemate muret mõistetavaks pidada. Sellise hirmu on kaasa toonud meedia poolt lapsi füüsiliselt või seksuaalselt kuritarvitatud intsidentide pidev kajastamine. Samuti on inimestel aina vähem aega nii lastele, perele kui ka lähedastele. Seetõttu ei tunne ka inimesed kõiki, kelle läheduses elatakse, mistõttu ollakse veel rohkem mõjutatud meedia arvamusest ja soovistest. Teine põhjus, miks lapsed aina rohkem organiseeritud aktiivsetest tegevustest osa võtavad on Corsaro (1997) järgi seotud vanemliku hoolitsusega. Kuna paljud vanemad töötavad aina rohkem, siis asendab antud tegevus seda aega, mida vanem peaks lapsega koos veetma. Lapsevanem tagab justkui hoolitsuse sellest ise osa võtmata. Ühelt poolt arendab see igatahes lapse sotsiaalseid, akadeemilisi ja ka muid oskusi ning selles pole midagi halba, kuid teiselt poolt väheneb kindlasti vanema-lapse koosolemise aeg. On vaja leida aega, kus lapsega suhelda toidulaua taga, mängida palli või kaarte, vaadata koos televiisorit, mängida videomänge, jalutada koos pargis, osta jäätist, lugeda unejuttu jne. Lapsed vajavad tähelepanu ning kindlasti ei tohi seda

asendada organiseeritud aktiivne tegevus. Kolmas põhjus Corsaro (1997) järgi, miks organiseeritud aktiivseid tegevusi aina rohkem kasutatakse, seisneb demograafilistes muutustes. Aina rohkem on neid peresid, kus lapsi on ainult üks või kaks ning peresisest aktiivset mängukeskkonda on raske või võimatu luua. See viib olukorrani, kus tuleb lapsele huvitavaid tegevusi otsida väljaspoolt kodu.

David Oldman (Qvortrup jt, 1994:54 kaudu) kirjutab järgnevalt: „Ma olen tabanud, lugedes erinevaid rahvuslikke aruandeid, kuidas organiseeritud tegevused noorte koolilaste seas on tugevalt kasvanud. Lääneühiskonna laps ootab ning temalt oodatakse mõne spordi-, muusika- või draamagrupiga ühinemist“. Käesoleva bakalaureusetöö autorina, olles ise suurest perest pärit ning ka tööalaselt tegelev lastega, näen pidevalt, kuidas aina varasemas eas tuuakse lapsi erinevatesse ringidesse, sest ühiskond justkui eeldab seda. Eelpool sai välja toodud mõned põhjused, millised asjaolud sellele kaasa aitavad ning õigepea täiendan neid veel mõningate näidetega, kuid oma kogemustest võin väita, et lapsevanem, kelle järeltulija tennis ei käi, on pigem erand kui reegel. Paistab nii, et ühiskonnas on levinud surve vanematele: sugulased, sõbrad vaatavad imelikult, kui laps teatud vanuses ikka veel ühegi trenniga seotud pole. Halva hinnangu osaliseks saab lapsevanem, mitte laps. Ühtpidi on tegu üldise survega, kuid teisalt on tunda „becoming“ - lapse rõhutust, kus tulevase täiskasvanuna peab laps võimalikult vara võtma osa tegevustest, mis sarnanevad täiskasvanute ühiskonnale – seda ju mõnes mõttes organiseeritud aktiivne tegevus on. Autoriteedi kuulamine, sotsiaalne lävimine, distsipliin on vaid üksikud tunnussõnad, millega võib tõmmata paralleeli täiskasvanute maailmaga.

Judith Ennew (Qvortrup jt, 1994:125 kaudu) leiab, et arenenud riikides sünnivad lapsed täiskasvanute poolt konstrueeritud maailma. On täiesti loogiline, et inimesed sünnivad maailma, mis varem teatud reeglitega juba eksisteerib. See loob eelduse sellele, et uute tulijate hääled on summutatud, nende isiksus ja potentsiaal on kasutamata ning nad – lapsed – on justkui väljaspool ühiskonda. Mida nooremad on ühiskonna liikmed, seda rohkem on nad eemale tänavatest, avalikest kohtadest, hoitud kodus ning eemal isegi tihtipeale perekondlikest sündmustest nagu näiteks pulmad. Teema uurijana leian, et antud seisukoht on arusaadav, sest maailm meie ümber on ohtlik, kus nõrgemaid peab pidevalt kaitsma. Küsimus on selles, kui kaugele selle tegevusega minnakse. Piire on alati raske tunnetada ja mõista. Eriti veel laste puhul, kellel on vähesed elukogemused. Seetõttu on ka raske võtta last ainult

„*human being*“ rollis, sest ühiskond ümberringi on keeruline. Laps võib küll olla aktiivne tegutseja oma mõtete ja vajadustega, kuid teda julgelt ühiskonda lasta oma otsuseid vastu võtma võib olla tugeva riskifaktoriga tegu. Küll aga „*human being*“ tüüpi lapsele lähenemine aitab paremini aru saada lapse vajadustest, last kuulata ja tema arvamusega arvestada.

Kui eelpool sai mainitud, et tänapäeval on aina vähem kohti, kus saab näha lapsi lihtsalt omavahel mängimas, siis organiseeritud huvigrupp tundub olevat ainus lahendus, et sarnaste huvidega lapsed saaksid koos aega veeta. Judith Ennew (Qvortrup jt, 1994:135 kaudu) toob välja, et jalgpalli mängimiseks pole piisav minna lihtsalt tänavale või parki, tuleb leida teatud arv lapsi, kes soovivad samuti jalgpalli mängida. Aina tavapärasem on see, et lapse õigust ise valida oma tegevustele aeg, koht ja tegevus, peetakse ohtlikuks. Ohuks ei peeta ainult liiklust, autosid või kriminaalseid täiskasvanuid, vaid ka lapse tõenäosust sattuda ise probleemidesse, mis võivad luua riski kasvamaks ühiskonna reeglitele mitte vastavaks täiskasvanuks. Seega, organiseeritud tegevuste üks peamisi eesmärke oli ja on hoida lapsed tegevuses, et vältida võimalikke pahandusi nii olevikus kui ka tulevikus. (Qvortrup jt, 1994: 136-138). Ivar Frones (2009) ütleb: „*Lahendus lapse autonoomia ja vanemliku kontrolli vahel on tihtipeale kasutada demokraatlikku kontrolli lapse üle, mis võib vähendada võimalikke riske, mis lapsi ümbritsevad. Vanemate motivatsioon toetada organiseeritud aktiivseid tegevusi pole tihtipeale mitte tegevus ise, vaid hoida oma lapsed eemal tänavatelt ja kohtadest, mis võivad ohtu kujutada*“.

1.3 Probleemi seade

„*Human being*“ ja „*human becoming*“ teema on kindlasti oluline ka Eesti kontekstis. Viimaste aastate statistika (Statistikaamet, 2011) näitab sündide arvu kasvu, mis annab veel suurema tõuke kohelda lapsi õigesti ja õiglaselt, et lapsed saaksid kasvada keskkonnas, kus neil on sõnaõigus ning nad saaksid tegelda huvidega, mis neile meeldivad. Viimastel andmetel on Eesti spordiregistris Tartumaal kokku üle 11000 lapse, kes kuuluvad ametlikult mõnda spordiklubisse, neist üle 1500 lapse tegelevad jalgpalliga (Eesti spordiregister, 2013). Kindlasti pole tegu väikese arvuga, mis näitab veel kord spordialade populaarsust Eestis. Olles ise ka jalgpallitreener, siis pean pidevalt nägema lapsi, kes tegelikult sooviksid tegeleda millegi muu kui jalgpalliga. Olen viimase aasta jooksul kuulnud mitmeid kordi, kus laps

ütleb, et ema või isa soovib, et ta spordiga tegeleks. Samas on üldjuhul lapse soov selle asemel veeta aega arvutis. Samas aitab see ka paremini vanemaid mõista, kes soovivad, et nende lapsed ei kahjustaks oma tervist ning ei jääks arvutisõltuvusse. Iseasi, kas pooleldi peale surutud tennis käimine on parim lahendus. Teine aspekt on kindlasti ühiskond, mis mõjutab tugevalt lapsevanemate otsuseid. Pea iga kolmas laps, kes on vanuses 8-10, käib lisaks jalgpallitrennile ka mingisuguses teises huviringis. Siinkohal pean silmas lapsi, keda ma ise treenin. Sarnaseid tulemusi näitab ka 2012. aasta Praxise poolt teostatud lapse õiguste ja vanemluse monitooring. Lapse huviringide rohkust peab selles uuringus oluliseks 52% vanematest, kes on täiesti või pigem nõus väitega „mida rohkem hobisid ja huviringe lapsel on „seda parem“ (Karu jt, 2012:54). Üheltpoolt võib tõesti lapsele mitu huvi sobida, kuid teisalt tundub, et vanemad on oma mõtetega ainult tulevikus ja kasvatavad oma lapsest võimalikult mitmekülgset ja head täiskasvanut. Samuti võivad vanemad otsida aseainet vanemaks olemisele, sest laps vajab järelvalvet, kui ise tööl ollakse. Kõiki teoreetilisi aspekte arvesse võttes püüan oma uurimusteemat lahata. Mõista paremini, kuidas näevad lapsevanemad oma lapsi treeningute suhtes. Kuivõrd lapse kui subjektiga arvestatakse või tehakse otsuseid tema eest. Samuti, mis eesmärkidel laps trenni pannakse. Kuidas näeb laps ise antud olukorda ning missuguseid tundeid temas jalgpallitrennis käimine tekitab. Kindlasti pole eesmärk hinnata üleüldist lapse-vanema suhet, vaid just jalgpalliharrastusega seotuid suhteid ja ettekujutisi lähtudes „*human being*“ või „*human becoming*“ lapse kujundist.

Bakalaureusetöö uurimisülesanded:

- Selgitada välja, kellena näevad last nende vanemad jalgpalliharrastusega seoses. Kas laps on ennekõike „*human being*“ või „*human becoming*“.
- Uurida, kuidas lapsed ise end tunnevad jalgpallitreeningute suhtes ning mis on nende poolt väljendatud huvid.
- Tuua välja võimalikke seoseid uurimistulemuste ja teoreetilise raamistiku vahel.

Töö eesmärk on mõista intervjuude abil paremini võimalikku „*human being*“ ja „*human becoming*“ vastasseisu ja/või koostoimimist.

2 MEETOD JA VALIM

2.1 Uurimismeetod

Lähtudes uurimisprobleemist, otsustasin uurimismeetodiks valida kvalitatiivse lähenemise. Ilves (2009:6), viidates Creswellile, väidab: „Kvalitatiivne uurimisviis on protsess nähtusest arusaamiseks, mis põhineb erinevatel metodoloogilistel uurimistraditsioonidel, mille eesmärgiks on uurida sotsiaalset või inimestega seotud probleemi. Uuriija kujutab kompleksse ja tervikliku pildi, analüüsib sõnu, annab detailse ülevaate informantide vaadetest ja viib uurimuse läbi loomulikus keskkonnas“. Kuna ka minu uurimuse eesmärk on anda detailne tõlgendatud ülevaade respondentide enda perspektiivi läbi, siis on kvalitatiivne lähenemine sobiv uurimuse ülesannete täitmiseks ja eesmärgi saavutamiseks. On oluline mõista, kuidas lapsed ja nende vanemad ise antud olukorda näevad ja tunnevad ning minu kui autori eesmärk on tekkinud arusaamu lahti seletada ja tõlgendada kooskõlas teoreetilise raamistikuga. Kuna antud teemat pole mulle teada olevalt varem laste jalgpalliharrastusega seoses uuritud ning tegu on individuaalse lähenemisega, siis on uurimisülesannete täitmiseks ja eesmärgi saavutamiseks sobivaim kvalitatiivne lähenemisviis.

2.2 Andmekogumismeetod

Andmed on kogutud poolstruktureeritud intervjuude abil kolme lapse ja kolme lapsevanemaga. Poolstruktureeritud intervjuude meetod võimaldab eelnevalt planeeritud intervjuu kavale lisaks spontaanselt tekkinud küsimuste esitamist.

Intervjuu vanematega keskendub järgmistele aspektidele: Milline on vanema suhe spordi ja jalgpalliga ning mille alusel toimus spordialavalik lapsele ning kes sellesse otsusesse kaasatud olid. Püüdsin luua õhkkonna, kus vanem räägib julgelt, mis alustel ja kellega läbiräägitult otsus vastu võeti ning kui palju oli lapsel endal sõnaõigust ja valikuid. Lisaks sellele üritasin saada selgust, kui palju vanemate arvates laps jalgpallist huvitub ning kuidas see väljendub. Samuti sisaldas intervjuu ka hüpoteetiliste olukordade analüüs, näiteks kuidas vanemad käituksid, kui laps ei sooviks enam trennis käia või tekiksid uued huvid. Siinkohal lähtusin positiivsest orientatsioonist jättes välja küsimuse, kas sellist olukorda on juba esinenud. Lisaks üritasime koos lapsevanematega lahata ka jalgpalliharrastuse rolli lapse elus ning

milliseid positiivseid ja negatiivseid ilminguid võib trennis käimine kaasa tuua.

Seevastu intervjuudes lastega üritasin jõuda selgusele, kui palju tegelikult lapsele jalgpallitrenn meeldib ning millisena laps ise antud olukorda näeb. Lisaks õhutasin oma intervjuueeritavaid arutlema erinevate huvide üle, mis lapsele meeldivad ning kui rahul laps praeguse valikuga on. Püüdsin last panna mõtlema selle üle, kui palju tegeleb ta spordiga vabal ajal ning kas trennis käimine on rohkem kohustus või lõbu. Loomulikult olid intervjuud lastega keerulisemad ning kohati oli raske suunata lapsi rääkima kõikidel teemadel julgelt ja avameelselt. Sellele vaatamata aitas lastega intervjuude tegemine näha mitmeid seisukohti lapsevanematest täiesti erinevalt.

2.3 Intervjuueeritavate valiku kriteeriumid ja valim

Kokku viisin läbi kuus intervjuud, millest kolm oli 7-aastaste poistega ning kolm nende emadega. Intervjuueeritavad leidsin FC Santose jalgpalliklubi kaudu ühest väljaspool Tartust asuvast lasteaiast. Valim oli eesmärgipärane. Olles varasemalt ka ise seotud poiste treenimisega, teadsin, millised lapsed võiksid olla avatumad ja julgemad uurimusest osa võtma. Sealt tuli ka edasi mõte intervjuuerida kõigi kolme poisi vanemaid. Kutsele vastuvõtlikumad olid emad ning seetõttu kõik vanematega intervjuud on läbi viidud emadega.

Laste valikul lähtusin eesmärgist intervjuuerida võimalikult erineva isiksusega poisse. Seega valisin ühe eeskujuliku käitumisega trennipoisi, ühe rahulikuma asjahuvilise ning ühe palju pahandusi ja segadusi tekitanud lapse. Kõigi vanematega kohtusin intervjuud tehes esimest korda. Kaks ema olid alla 30-aastased ning üks ema oli üle 30-aastane. Kaks ema olid abielus ning mõlemal oli ka kaks last, kellest intervjuueeritavad olid pere esiklapsed. Seevastu kolmas intervjuueeritav oli üksikema, kelle laps oli ka pere ainus. Kõik emad olid küllaltki avameelsed ning näitasid ka ise üles aktiivsust uuringus osalemiseks.

2.4 Intervjuude käik

Kõigepealt võtsin nõusoleku uurimuse läbiviimiseks jalgpalliklubi noortekoordinaatorilt. Lapsevanematega võtsin ühendust internetis e-maili teel, kus selgitasin pikalt oma töö eesmärgi ja võimalikku sisu. Kõikides kirjades avaldasin soovi teha intervjuu nii ema kui ka

lapsega. Kaks positiivset vastust tulid kiirelt, kolmanda vastusega tuli veidi kauem oodata. Ei oska öelda, kas inimene kahtles nõustumises või lihtsalt ei kiirustanud vastamisega. Kõigile intervjuueeritavatele pakkusin ka võimaluse valida ise koht, kus vastuseid soovitakse anda. Loomulikult pakkusin välja omapoolsed variandid, et otsustamist lihtsamaks muuta.

Esimene intervjuu toimus lapse ja tema pere kodus. Antud koht sai välja valitud pere mugavuse kaalutlustel. Lisaks arvas ema, et lapsel on seal julgem õhkkond intervjuus osaleda. Vastuvõtt oli väga soe ning intervjuud toimusid nii ema kui ka lapsega eraldi. Meeldiv oli ka intervjuudejärgne aeg, kus sai veel pikalt niisama lastega seotud teemadel vesteldud. Tuleb tunnistada, et päris palju vajalikku informatsiooni tuli ka lindistusevälisest jutuajamisest, mida oma analüüsis vajadusel kasutan.

Teine ja kolmas intervjuude paar toimus lasteaias, kus lapsed igapäevaselt oma aega veetsid. Mõlemad vanemad pakkusid selle koha ise välja. Esiteks, pidasid nad mugavaks teha intervjuu kohas, kuhu niikuinii lapsele järele tullakse ning teiseks, oli koht nende jaoks piisavalt neutraalne. Isiklikult tundsin, et esimene külastus oli sisutihedam, kus kodune õhkkond oli kindlasti peamiseks mõjutajaks. Sellele vaatamata olid ka ülejäänud neli intervjuud edukad ning kuigi lapsed olid väga tagasihoidlikud, siis jututeemad olid põnevad. Sarnaselt esimesele kahele intervjuule, toimusid ka viimasel neljal kõik intervjuud nii, et ema ei viibinud lapse juures intervjuu ajal ja vastupidi.

2.5 Analüüsimeetod

Analüüsimeetodiks on intervjuude puhul temaatiline sisuanalüüs. Selle abil kodeerisin intervjuudest välja vastajate olulisemad mõtted vastavalt uurimuse eesmärkidele ning analüüsis lisasin omapoolsed tõlgendused (Howitt & Cramer, 2008). Intervjuud on jagatud kaheks – laste ja vanemate omad. Laste intervjuud on märgistatud kui L1, L2 ja L3. Vanemate intervjuud on samuti jagatud kolmeks: E1, E2 ning E3. Analüüsi ilmestavad intervjuude katked. Kuna minu eesmärgiks oli uurida laste ja vanemate käsitlusi, kus lapsed ja vanemad kuuluvad eri ühiskonna gruppidesse, ei ole antud töös eraldi keskendatud laps-ema paari ühisele analüüsile. Siiski, analüüsi kohtades, kus see oli oluline, on need seoses välja toodud.

2.6 Töö eetiline aspekt

Enne uurimist tekkisid ka mitmed eetilised küsimused, mis võisid takistada uurimustööd edukalt läbi viimast. Esiteks, tuli võtta nõusolek nii klubilt, lasteaialt kui ka vanematelt. Kõik kolm osapoolt andsid kiirelt positiivse vastuse. Teine võimalik eetiline probleem seisnes laste intervjuudes, kus soovisin, et lapsevanem juures ei viibiks. Ka selles osas olid lapsevanemad mõistvad ning probleeme ei tekkinud. Kolmandaks, soovisin kõik intervjuud lindistada ning küsisin ka selle jaoks eraldi igalt intervjuueeritavalt luba. Nii lasteaia kui ka intervjuueeritavatega leidsime, et eetiliselt korrektne oleks töös mitte päris nimesid kasutada. Sellega tagasin nii lasteaia kui ka intervjuueeritavate anonüümsuse. Samuti sai kokku lepitud, et intervjuude helisalvestisi väljaspool bakalaureusetööd kasutada ei tohi. Kokkuvõttes väidan, et kõik eetilised küsimused sai asjaosalistega läbi räägitud ning mingisuguseid probleeme ei tekkinud.

3 UURIMUSTULEMUSTE ANALÜÜS JA ARUTELU

Kolmandas peatükis analüüsin kõigepealt intervjueeritavate mõtteid ja vastuseid. Lisaks kasutan tsitaate, mis ilmestavad öeldut. Peatüki analüüsi osa on jaotatud kaheks: analüüsin eraldi emade ja laste intervjuusid. Analüüsi osas pole eesmärk leida õigeid või valesid mõtteid või vastuseid, vaid näha „*human being*“ või „*human „becoming*“ temaatikat jalgpalliharrastuse suhtes läbi lapsevanemate ja nende laste silmade koos autoripoolsete tõlgendustega. Arutelu osas on eesmärgiks seostada saadud analüüsitulemusi teoreetiliste seisukohtadega.

3.1 Intervjuud lapsevanematega

Lapsevanema varasem kontakt ning praegune suhe jalgpalliga kui spordialaga ning selle mõju spordialavalikule

Kõigepealt soovisin teada, milline suhe on emadel ja nende abikaasadel endal jalgpalliga. Tihtilugu teame, et sportlaste lapsed tegelevad samuti spordiga oma vanemate eeskujul või suunamisel. Ka minu uurimuses emad tunnistasid suurt huvi jalgpalli kui spordiala vastu. „*Mulle väga meeldib endale mängida jalgpalli. Minu meelest see on väga haarav mäng.*“ (E1). Sama ema oli ka sporditaustaga. Lisaks oli ka tema abikaasa endine amatöörspordlane, kuigi mõlemad olid tegelenud teiste spordialadega kui jalgpall. Seega, ei saa väita, et lapse jalgpallialane valik oleks olnud lihtsalt vanemate eeskuju järgimine. Seevastu teised emad polnud varem spordiga ise tegelenud. Kui eelpool sai mainitud, et ühel oli suur huvi jalgpalli vastu, siis kolmas ema tunnistas, et ise pole kunagi eriti mänginud ega televiisorist ka vaadanud. „*Ei ole mänginud. Väiksenä veidi. Telekast ka eriti ei vaata. Pole nii põnev.*“ (E3). Vastuste põhjal võib välja tuua, et oli nii vanemate poolset sportlikku tausta ja huvi jalgpalli vastu kui ka väiksemat huvi antud spordiala suhtes.

Lapse jalgpallitrenni panemise tagamaad

Antud teemas soovisin täpsemalt mõista, mis alustel ja põhjustel lapsed jalgpallitrenni sai pandud. Esimene ema tunnistas, et jalgpalli on pojaga juba varasemalt mängitud ning kuna kohalikus lasteaias võimalust pakuti, siis võeti ka pakkumine vastu. Siiski, enne seda sai ta

Julgustavat nõu ka teistelt emadelt, kelle lapsed juba trennis käisid. „Siin lähikondsed, kes siin elavad, nad on ka käinud juba siin nendes trennides ja see on kuidagi loomulik, et poisid harrastavad jalgpalli.“ (E1). Huvitav mõte tuleb lause lõpus, kus ema peab loomulikuks, et poisid jalgpalliga peaksid tegelema. Antud lähenemine võib tulla asjaolust, et muude pallimängudega alustatakse hilisemas eas ning õues jalgpalli mängimiseks pole vaja spetsiaalseid tingimusi. Niiviisi ollaksegi harjunud õue peal nägema poisse või tüdrukuid, kes palli just jalgadega mängivad. Ühiskond on samuti loonud kuvandi, et poisid peaksid jalgpalliga tegelema, see on poisilik. Sellist alatooni oli selles vastuses tunda. Teised kaks ema kuulsid trennist kas kooli või lasteaia kaudu. Kuna tegu piisavalt väikese elukohaga, siis informatsioon levib kiirelt ja kõikideni. „Idee tuli sellest, et pakuti, et võimalus on ja siis mõtlesin, et kuhugi trenni võiks minna, kasutan ära. Linna ei viitsi ka sõita sellepärast, et viia kuhugi. Ise elame maal.“ (E3). Intervjueeritav tõi välja, et laps võiks mingis trennis käia. Jalgpallitrenn sai valitud, sest antud asukohas muud pole ning eraldi linna pole mõtet sõita. Mingis mõttes on tunda jällegi ühiskonnapoolset survet või tõdemust, et laps võiks/peaks trennis käima, sest nii on õige. Eriti on tunda seda poiste puhul. Kuvab läbi see mõte, et poiss on mehelikum või tublim, kui ta tegeleb spordiga. Ühelt poolt on tunda „human becoming“ lähenemist, kuidas sport aitab poistel saada paremaks inimeseks ning annab palju häid omadusi juurde. Nii on varem olnud ja peab ka tulevikus olema. Samas „being“ - laps on jäetud kõrvale oma õiguste ja valikutega. Loomulikult ei saa väita, et sport kuidagi lapsele halb on, kuid arusaam, et poisid peaksid jalgpalliga tegelema, pole individuaalsusest lähtumine, vaid pigem soostereotüüpide mõjutusel tegutsemine.

Huvitav fakt on see, et ainult üks ema tõi välja, et lapsega koos sai arutatud trenni minekut. Kuigi ka teine vanem pärast esimest trenni uuris lapse käest, kas ta soovib edasi käia. Seevastu kolmas ema ei maininud kordagi, et oleks pojaga olukorda arutatud, vaid pigem tehti selgeks, et nüüd peaks laps spordiga tegelema. Last ei võetud kui subjekti, kellel on oma arvamus ja lähenemine, vaid kui objekti, kelle eest tehakse ise otsuseid. Lapsevanem on kompetentsem kui laps ise. Siiski, teised kaks ema selgitasid ilusti, kuidas lapsega enne arutati otsustamise üle. „Siis ma nägin, et lapsed käivad ja siis ma küsisin, kas sa tahad jalgpallitrenni, hea võimalus minna. Siis ta ütles jaa, kuna ta ka kodus ise mängib tihtipeale ja tunneb huvi.“ (E2).

Jalgpalli võimalik kasu või kahju lapsele

Siinkohal oli eesmärgiks vanematega arutada, kas ja millist kasu või kahju võib jalgpallitrenn lapsele tuua. „*No kindlasti üldfüüsiline ettevalmistus, distsipliin, siis selline koordinatsioon, täpsus, tahtejõud, ma arvan, et seal (jalgpallitrennis – D.L) on ainult positiivsed asjad.*“ (E1). Antud vastust saab mõista kahe moodi. Esiteks, ema soovib, et tema poeg võiks tunda end täisväärtusliku lapsena, kes saab juba varajases eas tegeleda alaga, mis aitab tal lapsena end paremini tunda – tema laps on teiste lastega võrreldes julgem, kiirem, tugevam jne. Samas võib ema eesmärk tunda ennast sellekaudu parema vanemana – suutes vanemana lapsele pakkuda harrastusega tegelemist. Teiseks, võib ema mõelda juba tulevikule, kasvatades varakult oma lapsest head ühiskonnakodanikku, kes vastab normidele. Ta on hea füüsilise ettevalmistusega, allub autoriteedile, temas on tahtejõud oma eesmäärke ellu viia. „*Human becoming*“ lähenemine, kus ema teab, mis ta lapsele parim on, et temast saaks hea inimene. Teiste emade vastused olid rohkem olevikukesksed ja lapsepõlvele suunatud. „*Noh, saab ennast ikka välja elada trennis ja vahepeal näitab uusi trikke ka. Kindlasti saab palju joosta ja teiste lastega suhelda ning mängida.*“ (E3). Esikohale on pandud lapse rõõmud ja vajadused. Lihtsad eesmärgid, mida võiks ka laps trenni tehes tunda, ilma, et ta mõtleks, mis kasu ta suuremas plaanis võiks oma tegevusest saada. Samas pidasid kõik kolm ema väga oluliseks, et lapsel oleks trennis lõbus, vaatamata sellele, mis eesmärgil ta sinna on pandud või mida laps trennist võiks saada tänasel päeval või kaugemas tulevikus. Lapse õnn olevikus on kõige olulisem.

Negatiivses osas toodi välja võimalikku haiget saamise ohtu. Samas tunnistati, et see on loomulik poiste seas ning tuleb lihtsalt võimalikke suuremaid traumasid vältida. Toodi välja ka võimalikku kaotusevalu, mida laps võib trennis vahel kogeda, kui tema või tema võistkond ei võida. Kuigi laps polnud siiani kuidagi oma kaotusevalu väljendanud, siis tuleb selles osas ettevaatlik olla. Üks ema lisis, et kaotusevalu polegi alati halb, sest elus tuleb ikka raskusi ja põrumisi ning siis oskab poiss nendega paremini toime tulla. Ema suutis negatiivse positiivseks pöörata. Jällegi oli antud vastuses tunda tulevikule suunatud mõtteid, kuidas laps võiks eluga paremini toime tulla. Kuigi ema tunnistas, et õnneks siiani pole laps kaotusevalu tundnud, siis ei keskendunud ta ka sellele, kuidas võiks käituda, kui antud olukord millalgi võib tekkida. Laps oli rohkem tuleviku kui oleviku tähtsusega jalgpalli suhtes. Teistpidi tahtis

ema näha jalgpallitreanni üdini positiivsena, et suutis ka negatiivse heaks pöörata.

Lapse huvi jalgpalli vastu vabal ajal

Siinkohal tahtsin näha, kuidas hindavad vanemad oma laste huvi jalgpalli vastu, et hiljem võimalikke võrdlusi laste enda vastustega teha. Kõik emad tõid välja, et lapsed mängivad ka vabal ajal jalgpalli. Samuti on lapsed hakanud pärast trennis käimist ka kodus rohkem palliga tegelema ning ilusate ilmadega ka õues koos sõpradega mängima. Siit saab välja lugeda, et lastele meeldib tegevus piisavalt, et ka trenni väliselt sellega tegelda. Kui huvi puuduks või trennis piisavalt saaks mängitud, siis niimoodi vabal ajal palliga ei mängitaks. Kahel lapsel on emade arvates ka suurepärased võimalused mängimiseks, sest õue peal on alati teisi lapsi, kes on ka samas mängust huvitatud. Seevastu kolmas ema toob välja vastupidise tendentsi. „*Ja kui keegi viitsib temaga mängida, siis ta tahab küll. Üksi väga ta ei viitsi. Kahjuks endal pole aega kogu aeg väikse beebi kõrvalt ning peale Sassa pole ka kedagi.*“ (E3). Ema mureks on see, et tal endal pole väikse beebi kõrvalt piisavalt võimalust, et lapsega mängida jalgpalli. Siit võib leida ka ühe põhjustest, miks laps on trenni pandud, sest aitab esiteks võimaldada lapsele seda, milleks endal aeg puudub ning teiseks pakkuda meeldivat tegevust teiste temavanustega, kes kodu ümbruses puuduvad. „*Lastel ongi vaja just sellises vanuses aktiivset käitumist ja niiviisi tegutsemist*“ (E3). Ka see lause põhjendab, miks laps on trenni pandud. Ema leiab, et laps peab juba varases eas aktiivse tegevusega tegelema ning kuna piisavalt sõpru lähiümbruses pole, on laps sunnitud trenni minema. Muidugi ei tähenda see, et talle seal ei meeldi, aga on tunda vanema kompetentset otsust, mis lapse poolt vaidlustamisele ei lähe.

Seevastu ühe lapse võimalused on nii head, et saab mängida nii kodus kui ka õues jalgpalli. „*Täitsa pöörab tähelepanu, nad siin vennaga mängivad, siin selles väikses koridoris. Mängivad vahepeal puzzlet ja siis tuleb ikka, lähme nüüd mängime jalgpalli. See on nüüd igal õhtul ikka. Ja siis õues mängivad ka sõpradega ning isegi rannas suvel.*“ (E1). Lastel on mängu vastu nii suur huvi, et iga päev vabast tahtest võtavad palli ja mängivad. Trennis käimine pole huvi vähendanud ning laps ei tunne, et ainult treeneri juuresolekul peaks spordialaga tegelema. Positiivne on näha, et lapsel on võimalus ka maja ees sõpradega mängida ning vabas vormis ilma kellegi juhendamiseta. Lapsed saavad ise luua oma lapsepõlve. Kuna emale ja isale ka selline variant sobib, siis võib öelda, et lapse ja vanema

huvid sobivad hästi kokku.

Lapse kirjeldused oma treeningutest

Selle küsimusega soovisin teada, kas ja kuidas lapsed oma vanematele trennist räägivad. Emad tunnistavad, et üldjuhul küsivad nad trenni kohta ise. Kuigi üks lastest räägib tihtipeale ka ise, kuidas tal läks. Emad tunnistavad, et üldjuhul nende lapsed räägivad oma tegemistest alati üli-võrdes. Alati on nemad kõige paremad ja tublimad ning löid kõige rohkem väravaid. Kuigi mõningad väited tunduvad kahtlased, siis emad ei taha lapse rõõmu rikkuda. „*Aga mul on jäänud mulje, et tal seal lähebki hästi. Ta ütleb, et mina lõin väravaid. Noh vahest see tundubki natuke ebausutav, et kui ta ütleb, et nende võistkond lõi kuus väravat ja vastased löid kaks, siis ma küsin, kas sa ka mõne löid ja tema vastab, et lõi viist, siis teinekord mõtled, et kas see ikka on. Aga ta on ise maru heal arvamusel nagu sellest enda mängu kvaliteedist.*“ (E1). Olles ise treener, siis tean, et antud jutt võib ühel poisil kehtida tavaliselt kord kahe kuu jooksul, sedagi väga hea mängija puhul. Seda enam võib tõdeda, et lapse jaoks polegi oluline, kuidas tal tegelikult trennis läks, vaid see, et ta ise tunneks, et tal hästi läks. Lapse jaoks on tähtis, et ta tuleb koju ning saab emale näidata, kui tubli ta oli. Teisalt võib see tuleneda ka sellest, et vanemad ootavad oma lapselt palju ning ta ei taha neile pettumust valmistada. Oluline on, et vanemad toetaksid oma last ning laseksid tal tegevusest rõõmu tunda. Samas teine laps ei räägi emale ainult positiivseid uudiseid oma trennist. „*Noh, ikka peale trenni küsin, kuidas läks, et mitu väravat said ja kuidas sul läks. Ja siis ta vahepeal kurdab ja kiidab ja laidab.*“ (E2). Ka hiljem oma vastustes ema tunnistab, et poeg räägib julgelt, kui tal halvasti läks ning vahel on tujust täitsa ära. Antud lapse puhul pole oluline emale head muljet jätta, vaid pigem otsida lohutust, kui trenn ei läinud nii hästi, kui ta lootis. Kaotusevalu või ebaõnnestumine ei lähe nii ruttu meelest ning laps ei taha ka seda asendada emale valetamisega, et tal tegelikult läks hästi. Küsimus on selles, kui hästi või halvasti üks 6-aastane laps peakski spordis kaotamisega toime tulema. Samuti ei tea, kas laps tuleb hilisemas eas sellega paremini toime või kuidas trennis ebaõnnestumised lapse üldisele arengule ja psüühikale mõjuvad. Huvitav on veel see, et emad küsivadki oma lastelt trenni kohta, kuidas neil seal läks ning mitu väravat nad löid. Emad huvituvad rohkem laste tulemustest, kui sellest, kui lõbus neil oli. Siinkohal on mõistetav ka see, miks lapsed ise peavad oluliseks tuua välja just see, kuidas neil trennis läks, sest vanemate poolt on teatud surve lapsele.

Lapse tulevikuperspektiiv jalgpallitrenni suhtes

Siinkohal oli eesmärgiks paremini mõista, mis eesmärkidel on laps trenni pandud ning millist perspektiivi vanemad oma lapsele jalgpallitrennis näevad. Antud küsimuses olid lapsevanemate vastused küllalt erinevad. Üks ema ütles ausalt, et ta pole kordagi kaugemale mõelnud ning soovib, et ta lapsel oleks lihtsalt praegu lõbus ja tore trennis käia. Teine ema seevastu soovib, et lapsel oleks ka tulevikus tegevust. „*Kindlasti peaks ta edasi käima. Eriti kui veel meeldib, peaks edasi käima. Millegagi peaks tegelema. Ta nii energiline, vaja lasta pidevalt välja elada.*“ (E3). Kuigi ema soovib, et lapsele meeldiks jalgpalliga tegelemine, siis palju olulisemaks peab ta seda, et laps saaks end korralikult välja elada. Emal pole piisavalt jaksu, et lapse energiaga toime tulla ning ei peagi olema. Keerulisem küsimus on selles, kas ema suudab mingil hetkel ära näha ning piisavalt kuulda oma lapse häält, kui too ei naudi enam trennis käimist, kuid ema soovib jätkamist, kuna laps peaks millegagi tegelema. Kolmas ema seevastu vaatab olukorda jälle sportlikust printsiibist. „*Muidugi ta võiks ju seda teha kui see talle meeldib, et harrastada ma ei näe siin, et ta nüüd võiks jõuda sinna või tänna, et kui tal hästi läheb ja ta arendab seda edasi ja kuskile jõuab, no siis see oleks lihtsalt boonus*“ (E1). Ema ei pane mingisuguseid sihte, mida poeg täitma peaks, vaid spordiga tegelemine võiks anda üldisemaid suuremaid hüvesid nagu eelpool sai välja toodud – distsipliin, koordineerimine jne. Samas toob ta välja, et antud alal edukaks saamine poleks ka halb variant, vaid boonus. Otsest survet lapsele ootuste osas pole.

Võimalikud valikud, kui lapsel peaks kaduma huvi trenni vastu

Antud teemapüstituses oli eesmärgiks luua hüpotees, kus lapsel kaob jalgpallitrenni vastu huvi ning näha, kuidas vanemad sellises olukorras tegutseksid. „*Püüaks välja selgitada põhjuse, miks ta ei taha. Kui meil õnnestub sellest põhjusest jagu saada, siis ma loodan, et ta siis tahab jälle. Kui see põhjus kõrvaldada, siis võib olla kõik hästi.*“ (E1). Lapsevanema jaoks on kõige olulisem leida põhjus, mille lahendamiseks saaks laps trennis edasi käia. Antud lähenemine näitab, kui oluline ikkagi ema jaoks on, et laps tahaks selles trennis käia. Ta ei paku välja võimaliku variandina soovitada lapsele mõnda muud trenni või hobi, vaid tahab kindlasti, et lapsel säiliks huvi antud trenni vastu. Siinkohal võib ema tunda ennast

ebaõnnestununa, kui tema laps jätab midagi pooleli, sest just lapsevanem oli see, kes lapse eest varajases eas antud valiku tegi. Siinkohal tunneb ema, et tema on midagi valesti teinud, mitte lihtsalt lapsel pole huvi kadunud. Samas küsimusele, kui oluline emale lapse edu trennis on, vastab lapsevanem nii: „*On ikka väga oluline. Minu jaoks on oluline see, kui see talle annab sellise hea tunde, et temal läheb seal väga hästi. Et siis isegi olenemata sellest, kas tal ka tõesti hästi läheb, siis on see küll väga hea, et tema niimoodi tunneb.*“ (E1). Loomulikult saab erinevalt tõlgendada, kuid tundub, et ema jaoks on lapse edu, kasvõi näiline, olulisem lapse rõõmust. Võib-olla kvalifitseeruvad need sama mõiste alla, kuid rohkem kuvab läbi seda, et lapsel läheks hästi ning nautimine jääb vähem oluliseks. Olles ise suurema osa elust spordiga tegelema võin öelda, et esimestena loobuvad just need, kes kõige edukamad lapsena on. Mingil hetkel nad lihtsalt tahavad vaheldust.

Teine ema peab oluliseks, et kui lapsel huvi kaob, siis peab tema trennist loobumisotsus olema ka lõplik. „*Siis küsin mitu-mitu korda üle, et kas sa oled kindel selles, et ikkagi pärast siis jälle hakkab ütlema, et tahab trenni, siis see on täiesti mõttetu. Kui võtan ära, siis võtan ära ja on trennis, siis on trennis.*“ (E2). Jällegi võib tunda, et ema tunneb ennast rohkem pahasti, kui laps ajutiselt tahaks trennist eemal olla. Pole kindel, mida temast arvatakse kui emast, kui ta laps vahepeal käib ja siis jälle ei käi trennis. Loomulikult on lapsed ajutiste tujumuutustega ning seetõttu ka ema rõhutab, et küsiks mitu korda üle, et lapse otsuses kindel olla. Samas arvestab lapse otsusega lõpuks ning aktsepteerib seda, kuid teisalt ei jäta mingit tagasiteed, kui lapsel peaks taas huvi kasvama valitud spordiala vastu.

Kolmas ema lapse mitte käimise soovi põhjustesse ei keskenduks ning uuriks, millega laps tegelikult tahaks tegeleda. Samas leiab, et millegagi peaks laps tegelema, et niisama kodus olla ei saa. „*Laps peaks millegagi tegelema peale kooli või lasteaia.*“ (E3). Jällegi on tunda, kuidas ema leiab, et tema teab kõige paremini, kas tema laps peaks millegagi huvikorras tegelema. Tegu võib olla taaskord ühiskonnapoolse survega või vanema enda tundmisega, et ta on halb ema, kui tema laps ühestki huvialaringist osa ei võta. Küsimus on selles, et kui uus valik toimub, siis kes on põhiline otsustaja, kas laps või ema.

3.2 Intervjuud lastega

Rahulolu treenniga

Kõigepealt soovisin teada, kui rahul lapsed ise trennis käimisega on ning mis neile treennides meeldib. Kõik kolm poissi tõdesid, et nad käivad trennis väga hea meelega. Võib-olla oli tegu lapselikult pähe õpitud vastusega, et kõik on hästi, kuid uskudes laste siirusesse, loodan, et vastused olid ausad. Üks poiss lisis : „*Mul läheb hästi, sest ma olen hea mängija*“ (L2). Järelikult laps tunneb treeningute põhjal, et ta saab treenerilt või ka vanematelt piisavalt kiitust, et nimetada ennast heaks mängijaks. See loob hea tunde ning julguse jalgpalli mängimisega edasi tegelda. Huvitav asjaolu tuleb järgmises küsimuses, kus lapsed arutavad selle üle, mis neile trennis kõige rohkem meeldib. Treenerina eeldaksin, et vabas vormis mänguosa on alati kõige põnevam ja elevust tekitav, kuid vastused on üllatavad. Lastele meeldib ka väga harjutuste osa ning osade puhul on see trenni lemmikosa. „*Vaata, kus pidi seda sinka-vonkat tegema, see on kõige ägedam. Üldse märkidega harjutused on lahedad.*“ (L3). Antud arvamus võib lastel tulla sellest, et kodus ja sõpradega saab jalgpalli mängida kogu aeg, kuid harjutusi ise välja mõelda on keerulisem ning seda saab ainult treennides teha. See on uus ja huvitav ning täiesti teistsugune kodustest võimalustest. Loomulikult see ei tähenda, et neid mänguosa ei huvitaks, kuid lapsed vajavad vaheldust. Laps ei mõtle ka selle peale, et need harjutused võiksid aidata tal paremaks mängijaks tulevikus saada, vaid vaatavad rohkem olevikupilguga, kus oleks põnev ja lõbus trennis uusi harjutusi teha. Eriti huvitav on see, et kaks poissi kolmest tunnistasid, et harjutused on isegi põnevamad kui kulli mängimine. Sellist vastust laste suust ei osanud ka töö autor oodata, arvestades, et kulli mäng on stereotüüpselt kujunenud välja laste lemmikmänguks. Mis tõendab veelgi, et mõista, mis lapsele parim on, tuleb küsida temalt endalt.

Lapsed ei olnud oma vastusest üdini positiivsed ning autori suunamisel julgesid välja tuua ka trenni negatiivseid pooli. „*Et nemad saavad hästi palju punkte ning meie kaotame.*“ (L3). Ka vanemad rääkisid oma intervjuudes võimalikust kaotusevalust, millega laps peab toime tulema. On loomulik, et ühelgi inimesel ei meeldi milleski pidevalt kaotajaks jääda. Antud tees ei kehti ainult spordis. Samasugune olukord võib tekkida ka niisama mängides

trenniväliselt ning seda ei saa kuidagi vältida. Samas teised kaks poissi võimalikust kaotusevalu ei rääkinud. Küll toodi välja võimalikku haiget saamist. „*Et keegi tuleb mulle järele ja lööb mind.*“ (L2). Laps tunnistab, et päris tihti on neid olukordi, kus ta saab haiget. Samas oli laps positiivne ning tõi välja, et valu pole kunagi tugev ning läheb kohe üle ning talle meeldib ikkagi jalgpalli mängida. Antud teemas tõid lapsed ja vanemad välja küllaltki sarnaseid negatiivseid ilminguid. Positiivne on see, et mõlemad pooled siiski väga tugevalt seda ei rõhutanud ning leidsid, et mure on väikene ning trennis käimine on ikkagi positiivne. Ainuke erinevus tuli sellest, et vanemad oskasid veidi tulevikku vaadata ning üks ema isegi leidis, et kaotusevaluga tuleb ikka toime tulla ning laps saabki kogemused kätte. Ükski laps seevastu ei leidnud mingit seost kaotusevalu ja tulevikukasu vahel.

Lapse kirjeldused oma treeningutest vanematele

Kui varem sai välja toodud, mis vanematel laste treeningutest meelde jääb, mida pojad neile räägivad, siis nüüd vaatame sama küsimust läbi laste silmade. Kui üks ema tunnistab, et laps räägib ausalt, et tal vahel halvasti läheb, siis lapsed tõid välja ainult positiivseid näiteid. Kaks last tunnistasid, et nad räägivad alati pärast trenni emale, kui hästi neil läks. Küsimuse peale, kas vahel halvasti ka läheb, vastasid mõlemad „ei“. Siin võib tegu olla laste positiivsusega mäletada häid momente treeningust. Samuti võib olla tegu lapse sooviga ka autorile näidata, et neil lähebki alati hästi. Kolmas poiss seevastu tunnistab, et vahel ta unustab oma trennist rääkida, kuid samas kirjeldab oma jutuajamist kõige elavamalt. „*Et ma võitlen alati trennis. Et tegin kõige paremini nendest teistest. Et ma olin tubli ning treener kiitis mind.*“ (L1). Lapse vastus pole üllatav, sest ka tema vanemad on sporditaustaga ning ka ema vastusest väljendus võitluslikkust ja tahet lapse tegemiste suhtes. Kui teised kaks last pidasid oluliseks, et neil lihtsalt hästi läheb, siis tema rõhutas, et ta on teistest parem. Lapse jaoks on oluline olla edukas ja parem. Sellisel juhul ta tunneb, et tal läheb hästi. Mingis mõttes on ka tema vaatega tuleviku suunas, kus edukaks saamiseks on vaja olla teistest parem. Seevastu kui teised kaks last seda ei tunneta ning elavad hetkes, kus oleks lõbus.

Lapse huvi jalgpalli vastu vabal ajal

Siinkohal oli eesmärgiks mõista, kui huvitatud on lapsed jalgpalli mängimisest vabal ajal, kus nad saavad ise otsustada, mida ja kuidas teha. Antud küsimuses eristub üks poiss selgelt

kahest teisest. Laps tunnistab, et väga tihti ta jalgpalli vabal ajal ei mängi, sest väikevend on liiga noor veel selleks ning sõpru tal koduümbruses eriti pole. Samas tunnistab poiss, et isegi kui vahel ühe sõbraga mängib, siis trennis meeldib talle rohkem. „*Trennis on toredam. Sõbraga hakkab varsti igav ning ta pole eriti hea ka.*“ (L3). Sõber ei pruugi eriti ka olla huvitatud jalgpalli mängimisest, mistõttu poiss teda väga osavaks ei pea ning seetõttu nad sellega väga tihti ja kaua ei tegele. Treening on selleks hea koht, kus saab omavanustega aega veeta. Seevastu teised kaks vastajat mängivad tihti sõpradega jalgpalli õues ning üks poiss tunnistab, et tal pole üldse vahet, kus ta mängib, igal pool meeldib. „*Sõpradega on lõbus ning trennis on ka tore. Alati meeldib. Sõpradega mängime alati kauem.*“ (L2). Ainsa erinevuse toob laps välja ajalises dimensioonis - treening on surutud teatud ajalistesse piiridesse samas kui sõpradega saab vabal ajal kauem mängida.

Huvitav on see, et kui varem kaks poissi tunnistasid, et trennis meeldib harjutuste osa rohkem, siis selles küsimuses keegi seda enam välja ei too, miks trennis võiks rohkem meeldida. Lapsed võivad siin tähtsustada hoopis seda, et nad saavad vabal ajal mängida nendega, kellega ise tahavad, kuid trennis valik puudub. Samas ei too keegi poistest välja, et neil trennis probleeme oleks kaaslastega. Kõik tunnistavad, et saavad teistega trennis hästi läbi ning kõik on toredad. Niimoodi lähenedes võib tõdeda, et laste jaoks pole niivõrd oluline, kellega nad mängivad, vaid tegevuses lõbusus. Täiskasvanud hindavad kindlasti rohkem seda, kellega nende lapsed aega veedavad. Seetõttu ei tundu ka organiseeritud vabaajategevus lastele kuidagi ebamugav või traumeeriv, sest rohkem keskendutakse endale kui teistele. Kui eelnevalt võis arvata, et lapsele võiks sõpradega aja veetmine lõbusam olla, kus luuakse isegi reegleid ning ei juhinduta treeneri nõuannetest, siis nende vastuste puhul seda välja lugeda ei saa ning laste jaoks on mõlemad tegevused meeldivad. Kindlasti võib see vanemas lapse-eas erinev olla, kus treeningud muutuvad rutiinsemaks ning lähevad ka raskemaks. Samuti ka lapseliku mängulisuse osa kahaneb lapse vanuse kasvades.

Laste teadmised teistest spordialadest

Siinkohal soovisin teada saada, kui laialdased teadmised on lastel teiste spordialade tundmisest ning vastused olid üllatavad. Kõigi kolme poisi teadmised erinevatest spordialadest olid väga piiratud ning lisaks jalgpallile ei osatudki midagi eriti välja pakkuda.

Üks poiss ütles, et on korvi ikka visanud ning korvpallist teab midagi ning teine tunnistas, et on ujumistrennis ka käinud, kus tal ka hästi läks. Rohkem spordialasid ei osanud keegi nimetada. See näitab veel, kui olulist rolli mängib laste jaoks nii varajases eas tehtud spordialavalik. Kui ema oleks oma lapse korvpallitrenni pannud, siis tõenäoliselt oleks lapsel ka seal väga lõbus, sest ta ei oskaks millegagi eriti võrrelda seda kogemust. Selles suhtes tundub, et lapsel lihtsalt teadmiste puudumise tõttu valikuvabadus puudub. Samas ei saa mööda vaadata asjaolust, kus kõik lapsed töid välja, et nad vabal ajal mängivad samuti jalgpalli ning võib eeldada, et nad tegelesid sellega juba enne treeningutega liitumist. Siin on tunda taas ühiskonnapoolset survet, kus lapsed, eriti poisid, hakkavad juba väiksest peale jalgpalliga tegelema, sest õues mängimiseks on võimalused selleks kõige paremad. Jalgpall on justkui ühiskonnas levinud spordiala, millega saab iga poiss tegelda ja peakski mingil tasemel sellega tegelema. Siinkohal ei tee enam lapse eest valikut ära tema ema või isa, vaid ühiskond. Kuigi peab tõdema, et väikesele lapsele on jalgpall ka kõige kergemini õpetatav pallimäng ning kindlasti ka tehniliselt lihtsam võrreldes näiteks võrkpalliga. Kokkuvõtvalt on olukorral mitu tahku, mis soodustavad laste varajast liitumist jalgpallitreeningutega, kus oma roll on nii ühiskonnal kui ka vanematel ning lapse sõnaõigus jääb piiratuks.

Lapse vaba aeg

Selle teema eesmärgiks oli mõista, kuidas lapsed enda jaoks vaba aega lahti seletavad ning mille alla trennis käimine liigitatakse. Kõik kolm last tunnistasid, et neil on palju vaba aega ning nad saavad võtta osa nendest tegevustest, mis neile meeldivad. „*Vahepeal vaatan telekat, siis panen puzzlesid kokku ja mängin Mikuga (2-aastane noorem vend – D.L.). Arvutimängud on ka ägedad, isa pani mulle uue mängu, kus pean teistelt autosid ära võtma. Kui mul üks mäng ära tüütab, siis teen midagi muud.*“ (L1). Lapsel on palju tegevusi, mida ta oma vabast ajast oskab välja tuua ning ta teab, et võib alati millegi muuga tegelda, kui vaheldust tahab. See annab ka lootust, et laps ei käi jalgpallitrennis vastu tahtmist, sest ta oskab eristada igavat huvitavast. Kõigi laste vastusest kuvab seda, et neil pole kunagi igav ning nad leiavad endale tegevust. Seetõttu ei saa ka väita, et trennis käimine võiks olla lihtsalt ajaviide või tegevusetuse täide. Samuti tõdevad poisid, et trennis käimine on lõbus tegevus ning kohustuste alla keegi seda ei liigita. Lapsed mõistavad kohustuse mõiste tähendust. Kohustusteks peetakse näiteks oma toa koristamist. Antud olukorras on kindlasti ka määrav

see, et trenn toimub lasteaias oleku raames ning ei võtta näiteks õhtust vaba aega ära. Kindlasti võivad vastused tugevalt erineda, kui trennid hakkavad toimuma vaba aja arvelt, nagu see on näiteks koolilastel. Sellisel juhul võib laps tunda, et ta saaks samal ajal millegagi muuga tegelda ning näiteks puzzlede kokkupanemiseks pole enam piisavalt aega, nii nagu oli varem. Seda praeguses uuringus otseselt väita ei saa, vaid eeldada.

Tulevikuvaade spordialaga tegelemisele

Siin soovisin teada saada, mis plaanid on lastel endal trennis edasi käimisega. Kõik kolm poissi lähevad sügisel kooli ning kuna koolis tegutseb ka jalgpallitrenn, siis arutlesime selle üle, kas lapsed tahaksid ka seal käima hakata. Esiolgu vastasid kõik kolm poissi jaatavalt. Seepeale tõin välja teisi trenne, millega saab veel tegelda ning siis tuli üllatav vastus ühelt poisilt. Ema, kes oli kindel, et tema poeg on suur jalgpallifänn ning tahab kindlasti edasi käia trennis, pidi hiljem kuulma, et laps tahaks tegelikult edaspidi ujumisega tegelda. Antud vastus oli ka mulle kui autorile üllatav, sest suurem osa intervjuust oli laps väga positiivselt meelestatud trenni suhtes olnud. Küsimusele, miks laps ujumise valiks, vastas ta nii : „*Ei tea, jalgpalli olen juba nii palju mänginud*“ . (L1). Täiskasvanuna soovime igas tegevuses areneda ning saada paremaks, mis omakorda nõuab aega. Laps soovib ei oska niimoodi kaugemale tulevikku vaadata ning kuigi talle võib üks tegevus väga meeldida, siis ta soovib ka muid trenne proovida. Siinkohal on väga raske vanemana otsustada, mis lapsele parim on. Kindlasti on raske kõikide trennide vahel pidevalt otsuseid teha ja muuta, kuid samas ei pruugi esimene trennivalik üldse õige olla ning läbi proovimiste võib laps avastada, mis talle parim on. Huvitav on veel see, et algul vastas laps kindlalt, et tahab koolitrennis ka edasi käia, kuid hiljem, mil ta kuulis, et on teisi trenne ka, siis ta muutis meelt. Mis näitab veel, kuidas lapse otsused on tugevalt mõjutatud tema teadmiste piiratudest ja valikute teadvustatusest. Lapsevanemana on muidugi raske kõiki võimalusi lapsele pakkuda ning oodata ilma proovimata seda aega, mil laps täpselt teab, mis talle endale parim on. Seega, pole halb, et laps saab varajases eas juba ühe spordialaga tutvuda, kuid kindlasti ei tohi teda takistada oma meelt muutmast tulevikus jäädes liiga tugevalt kinni esimese valiku juurde.

Seevastu teised kaks poissi otsustasid kõigi pakutavate trennide hulgast ikkagi jalgpalli valida. Põhjuseks see, et neile lihtsalt meeldib palli mängida ning neil läheb hästi. Siinkohal mõjutab

vastust see, et kumbki poiss pole varem teiste aladega tegelnud, kuid milleks muuta midagi, mis lapsele meeldib. Lapsevanem on jällegi keerulise otsuse ees, kas lapsele pakkuda erinevaid võimalusi ja üritada leida huviala, mis võiks veel meelepärasem olla või jääda praeguse valiku juurde, kui laps sellega rahul on. Kindlasti vanemaks saades puutub laps kokku ka muude huvitavate tegevustega ning siis selgub, mis talle parim on. Ehk on parim, kui lapsevanem võtab olukorda rahulikult ilma liiga selgelt väljaarendatud tulevikuvisionita. Lõppkokkuvõttes ei peagi tegu olema sportliku tegevusega, mille juurde laps jääb. Siinkohal on hea lõpetada viimase küsimusega, mis lastelt küsitud sai. Autorina soovisin teada, kelleks lapsed suurena saada tahaksid. Ükski poiss ei tahtnud jalgpalluriks saada. Võib-olla nii varajases eas ka lapsed ei tea veel, et jalgpalli võib ka suurena mängida kui ametina ning see polegi ainult lastemäng. Samas võivadki lastel juba teised unistused olla ning jalgpall on praegu lihtsalt tore laste tegevuses, millega on tore oma aega veeta. Laste valikud langesid hoopis rallisõitja, jahimehe ja leiutaja peale. Kõik väga huvitavad ja põnevad võimalikud elukutsed, millega tulevikus tegelda ning lastelt ei tohiks kindlasti neid unistusi kuidagi ära võtta. See muidugi ei tähenda, et lapsed ei võiks edasi jalgpalliga tegelda ning sellest rõõmu tunda. Siinkohal võib meenutada ka emade vastuseid, kes rõhutasid ennekõike, et lapsel oleks hea trennis olla ning ta tunneks sellest rõõmu. Tulevikuperspektiiv jäägu tagaplaanile.

4 ARUTELU

Üks töö ülesannetest oli välja selgitada, kellena näevad last nende vanemad seoses jalgpalliharrastusega. Kas laps on ennekõike „*human being*“ või „*human becoming*“. Üldisemas pildis saab tõdeda, et kõik kolm ema panid esikohale selle, et laps tunneks oma tegevuset rõõmu ning tal oleks lõbus. Lapse heaolu olevikus on olulisem tuleviku perspektiivist. Qvortrup tõi samuti välja küsimuse, kas täiskasvanud oskavad ja suudavad lapse heaolu täna panna esiplaanile ja laps tulevase täiskasvanuna asetada teiseks (Qvortrup, 1994). Siit lähtudes võib tõesti väita, et käesolevas uurimuses osalenud emad suudavad näha last ennekõike oleviku subjektina kui tuleviku objektina. Kuigi peab tõdema, et üks uurimuses osalenud ema oli ka tulevikuperspektiiviga trenni suhtes, tuues välja, et laps võiks trennis käimisel arendada oma distsipliini, koordinatsiooni, üldfüüsilist ettevalmistust, tahtejõudu ja täpsust. Selgelt on näha, et lapsevanema hoolitsus lapse suhtes on rohkem suunatud tulevikule ja kasusaamisele, kui sellele, et lapsel lihtsalt oleks tore trennis olla. Samuti toob Uprichard (2008) välja, et „*becoming*“ - lapse konstruktsioon on tulevikule orienteeritud ning olulisem on see, kes lapsest tulevikus saab, kui see, kest ta praegu on. Kindlasti ei tähenda see seda, et vanema jaoks lapse olevik poleks oluline, vaid küsimus on selles, kummale rohkem tähelepanu pööratakse.

Analüüsis selgus, et lisaks lapse healule pidas üks ema ka väga oluliseks seda, kui hästi ta lapsel läheb. Kuna nii ema ise kui ka tema abikaasa on sportliku taustaga, siis on arusaadav, miks tahetakse, et lapsel ka trennis hästi läheks. Qvortrup (1994) toob välja, et analüüsid vanema käitumismotiive lapse suhtes, tuleb välja, et kõige sagedamini „muretsevad“ vanemad iseenda pärast vanemana ja seejärel alles püüavad aru saada lapse vajadustest. Siinkohal saab tuua paralleeli, kus ema tunneb, et tema lapsel peab minema hästi, sest nõnda on ta ise ka parem ema. Lapse edukuse kaudu saab hinnata ka vanema lapsekasvatuse oskusi. Samal ajal kahe teise ema vastusest võis välja lugeda, et trennis käimisel on lapse heaolu ning rõõm tegevusest kõige olulisem ning see, kui hästi tal spordiala vaatenurgast läheb, polegi kõige olulisem.

„*Becoming*“ - lapse käsitlemise järgi on laps kui tulevase täiskasvanu seisukohalt oma otsustes ebapädevad ning täiskasvanud kompetentsed (Uprichard, 2008). Kuigi kõik lapsed

tunnistasid, et neile väga meeldib trennis käia ning ka vanemad nõustusid sellega, siis tekib küsimus, kes tegi valikul otsuse – kas lapsevanem või laps koos vanemaga. Kõik emad tõid välja põhjuseid, miks trennis käimine on lapsele hea. Lisaks distsipliinile, täpsusele, koordinatsioonile toodi välja ka seda, et laps saab millegagi tegelda ja end välja elada. Samas kaks kolmest emast ei maininud kordagi, et lapse trennipanek oleks olnud läbi arutatud lapse endaga. Siit kuvandub läbi „*becoming*“ lähenemist, kus lapsevanem teab ise, mis lapsele hea on ning lapse otsustusvõime pole veel nii arenenud, et nii tähtsatel sündmustel kaasarääkijaks olla. Iseenesest ei saa seda pahaks panna, sest tagantjärele kõigile lastele väga meeldib trennis käia, kuid see võib tulla ka sellest, et pole mingi muu spordialaga võrrelda, sest kogemused puuduvad.

Corsaro (1997) tõi välja, et lapsed tihtipeale ei liigitagi jalgpallitrenni vaba aja alla, vaid peavad seda kohustuseks. Treening on tegevus, mis on vaba aja arvelt ja jätab lapsele veel vähem aega olemaks laps. Antud intervjuude põhjal sellega nõustuda ei saa. Kõik kolm last pidasid treeningut lõbusaks tegevuseks, mis ei vähenda kuidagi lapse vaba aega. Tõsi, praegune uuring keskendus viimast aastat lasteaias käivatele lastele ning Corsaro näide põhines viienda klassi poisil. Kindlasti on koolilapsel ka vähem vaba aega ning siis võib tõesti trennis käimine tunduda ajana, mis ei liigitu lapse enda aja alla, vaid pigem ajana, mis on kellegi teise jaoks. Seega, üheltpoolt võib tõdeda väikest vastuolu, kuid teisalt tuleb arvestada, et võrreldavad subjektid on veidi erinevates eluetappides.

Peamine põhjus kasvavale huvile lastele suunatud organiseeritud tegevuste vastu võib tuleneda lapsevanemate murest laste ohutuse suhtes (Corsaro, 1997). Corsaro peab selle all silmas olukorda, kus maailm on muutunud piisavalt keeruliseks paigaks, kus laste lapsepõlv on seetõttu piiratud võimalustega. Lapsed ei saa vabalt enam igal pool mängida ja oma eakaaslaste kultuure luua, sest täiskasvanute hulgas on lastele piisavalt palju ohtlikke inimesi. Peab tõdema, et minu analüüsi kohaselt ei saa sellega täiesti nõustuda. Tõsi, kõik kolm last elavad linnast väljas, kus kuritegevuse ja muude probleemide võimalus on väikesem. Siiski, tõdevad kõik emad, et nende lastel on piisavalt võimalusi, et vabalt õues teiste lastega mängida ja seeläbi ka ise valida, millega ning kuidas tegeletakse. See annab lapsele võimaluse olla ennekõike „*human being*“, kes loob olevikus ise oma lapsepõlve koos teiste lastega. Seetõttu pole lapse trennis käimise põhjus seotud sellega, et asendada kuidagi lapse enda aega

või tehiskult tekitada võimalust mängida teiste lastega. Seevastu saab tuua paralleeli Corsaro poolt (1997) välja toodud demograafiliste muutustega, mille mõte seisneb selles, et peredes on aina vähem lapsi. Ka minu uurimuses tuli välja, et üks põhjustest, miks laps sai trenni pandud, seisnes selles, et poisil pole kodus kellegagi mängida. Väikevend on liiga noor veel ning lasteaias on hea end välja elada koos teiste omaealistega.

Kindlasti võib tõdeda, et jalgpallitrenniga ühinemine on muutunud lastel aina populaarsemaks, sest ühiskond ootab seda. See surve on nii lapsel kui ka lapsevanemal, sest kõik teised ju käivad trennis. Saab tuua paralleeli David Oldmaniga Qvortrupi kaudu (1994), kus ta kirjutab, et lääneühiskonna laps ootab ning temalt oodatakse mõne spordi-, muusika- või draamagrupiga ühinemist. Samuti tõi minu uuringus üks ema välja, et on kuidagi loomulik, et poisid harrastavad jalgpalli. See aga omakorda vähendab tunduvalt laste enda kaasarääkimist, sest vanema ootused on nii ilmselged. Lastelt võetakse võimalus teha ise valikuid või neis kaasa rääkida. See muidugi ei tähenda, et mõnest aktiivsest organiseeritud tegevusest osavõtt ise oleks halb, vaid küsimus on selles, kes need valikud teeb. Kas kompetentne vanem koos ühiskonnaga või subjektne laps, keda ei võeta tulevikule suunatud ühiskonna objektina.

Lastel on õigus kogeda lapsepõlve lastena, kellest kunagi saavad täiskasvanud (Uprichard, 2008). See lause näitab, et „*being*“ ja „*becoming*“ käsitlused ei pea ilmingimata vastanduma, vaid saavad teineteist täiendada. Lapsel peab olema lapsepõlv, kuid ta peab ka täiskasvanuks kasvama ning ka seda aspekti ei saa vähetähtsaks pidada. Sama tuli ka minu uurimusest välja. Kuigi emad pidasid väga oluliseks, et lapsel oleks trennis hea olla ning ta saaks seal end välja elada, rõõmu tunda ja head aega veeta, siis samuti toodi välja ka kasutoovaid aspekte, mida trenn anda võib. On omaette küsimus, kas laps võiks ka niisama millegagi tegeleda sellest tuleviku mõttes midagi kasu saamata, kuid jalgpallitrenni puhul selline lähenemine tundub keeruline. Kui Qvortrup (2004) tõi välja, et lapsed ise võtavad osa lapsepõlve loomisest, mis on justkui suunatud tulevikule, siis minu uurimusest see väga välja ei tulnud. Pigem ikkagi lapsevanemad olid üheskoos nii „*being*“ kui ka „*becoming*“ käsitluse oma vastustes sidunud. Laste mõtted jalgpallitrennist olid ennekõike suunatud olevikule ning sellele, et lastel trennis hea olla oleks. Samuti väljendati rahulolu trenniga oleviku suhtes ning kaugemaid järeldusi ei tehtud. Laste vastused, et nad soovivad trennis edasi käia ka kooli minnes, panen pigem selle

alla, et puuduvad teadvustatud alternatiivid, mille vahel lapsed oskaksid valida.

Arutelu kokkuvõtteks võib öelda, et üldjoontes suutsid lapsevanemad oma lapsi näha oleviku subjektidena, kelle heaolu olevikus on kõige olulisem. Kuigi võis tunda veidi vanemliku kompetentsust, mis teab täpselt, mis lapsele parim on, siis lapse arvamust ei lükatud kõrvale ning lähtuti ikkagi sellest, et pojalt tennis hea olla oleks. Samuti ei jäetud kõrvale ka „*becoming*“ käsitus. Suudeti last näha mõlemat aspekti arvesse võttes, kus laps on nii olevikus kui ka tulevikus oluline. Lapsed seevastu olid rohkem olevikukesksed, mis oli mulle uurimuse läbiviijana ootuspärane. Intervjuud kolme vanema ja kolme lapsega on väga väike arv, samas intervjuudes ilmestus mitmeid lapsepõlve teoreetilistes käsitlustes toodud aspekte.

KOKKUVÕTE

Lapsepõlvesotsioloogia on viimasel ajal teinud läbi suuri muutusi. Varasemaid teooriaseisukohti on kritiseeritud, mis on viinud lapse ja lapsepõlve uudsele käsitlemisele. Erinevusena varasematest käsitlustest on laps ennekõike subjekt ja oma eale vastava sotsiaalse kompetentsuse tasemega aktiivne sotsiaalne toimija, mitte passiivne mõjutusi vastvõttev objekt (Corsaro, 2005; James, 2009). Ent ka see uus paradigma on juba seatud kahtluse alla ning kuigi tuleks last ennekõike vaadata „*human being*“ vaatenurgast, siis lisaks sellele tuleb arvestada ka „*human becoming*“ teooriakäsitlusega. Antud kaht lähenemisviisi tuleks käsitleda koos, mitte konfliktsete diskursustena (Uprichard, 2008).

Spordiringidega on hakatud aina varasemas eas ühinema, mistõttu ei saa antud teemat pidada vähetahtsaks. Minu töö eesmärgiks oli paremini mõista võimalikku „*human being*“ ja „*human becoming*“ koostoimimist või vastandumist seoses jalgpalliharrastusega läbi laste ja nende vanemate tõlgenduste. Probleemiseadest tulenevalt otsustasin kasutada kvalitatiivset uurimismeetodit, mis aitas paremini mõista uuritavate asjaosaliste arusaamu ja mõtteid. Töö esimeses osas keskendusin tähtsamatele teoreetilistele lähenemistele, mis võiksid paremini aidata antud spetsiifilist teemat mõista. Empiirilised andmed olid kogutud poolstruktureeritud intervjuude käigus kolme eelkoolialise lapse ning nende emadega.

Kuue läbiviidud intervjuu põhjal võib väita, et lapsed ise tundsid ennast jalgpalliharrastuse suhtes rohkem „*human being*“ subjektina ning lapsevanemad nägid oma lapsi nii ühe kui ka teisena. Siiski, peab tõdema, et ka emade tõlgendused lapsest jalgpallitrenni suhtes olid rohkem „*human being*“ käsitlusega kooskõlas. Vanemate jaoks oli ennekõike tähtis, et lapsed tunneksid rõõmu tegevusest ning saaksid tegeleda millegagi, mis neile meeldib. Kõigi vanemate kavatsused olid head ja lapsega arvestavad. Siiski, oli tunda ka „*human becoming*“ käsitlust lapsevanemate vastustes.

Töö autorina julgustan kindlasti antud intervjuude põhjal lapsevanemaid jälgima, et lapse heaolu jääks ikkagi esikohale ning lähitulevikus antakse lapsele mitmete huvialade tundma õppimisel valida, millega ta tegelda tahab. Kindlasti tuleks iga otsus, seoses uue spordiala- või muu huviringivalikuga lapsega kooskõlastada ning lasta lapsel tunda rõõmu sellest, millega ta

tegelda tahab. Samas ei tohi täiesti ära unustada ka seda, et lapsest saab kunagi täiskasvanu, kes peab ühiskonnas iseseisvalt toime tulema. Sellest perspektiivist vaadates tuleb last informeerida võimalustest, tutvuda nendega, luues valikuid, mida koos lapsega arutada.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Casas, F. (2011). Subjective Social Indicators and Child Adolescent Wellbeing. *Child Indicators Research*, 4, 547-553
2. Corsaro, W. (1997). *The Sociology of Childhood*. London: Pine Forge Press
3. Corsaro, W. (2005). *The Sociology of Childhood*. Thousand Oaks: Pine Forge Press
4. Hallden, G. & Markström, A-M. (2009). Children's Strategies for Agency Preschool. *Children & Society*, 23:112-122
5. Howitt, D & Cramer, D. (2008). *Introduction to Research Methods in Psychology*. England: Pearson Education Limited
6. Ilves, K. (2009). Kvalitatiivse uurimisviisi ajalooline taust ja teoreetilised alused. Lk 6. http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/14275/Kvalitatiivse_uurimismetoodi_ka_spetsiifika.pdf;jsessionid=E3271A1285F6B981D6AD9DDEB0E88ECB?sequence=1 [06.05.2013]
7. James, A. (2009). Agency. J. Qvortrup et al (Ed.). *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. Great Britain: Palgrave Macmillan. 34-46
8. James, A. & Jenks, C. & Prout. A. (1998). *Theorizing Childhood*. Great Britain: Polity Press
9. Jenks, C. (2005). *Childhood. Critical Concepts in Sociology*. Volume II. London & New York: Routledge
10. Karu, M et al. (2012). Lapse õiguste ja vanemluse monitooring. http://lasteombudsman.ee/sites/default/files/IMCE/lapse_oiguste_ja_vanemluse_monitooring_-_taiskasvanud_elanikkonna_kusitluse_aruanne.pdf [07.05.2013]
11. Mayall, B. (2002). *Towards a Sociology for Childhood*. Buckingham: Open University Press

12. Qvortrup, J et al (1994). *Childhood matters. Social Theory, Practice and Politics.* Aldershot: Avebury
13. Qvortrup, J. (2004). The Waiting Child. *Childhood*, 11:267-273
14. Ratner, C. (2000). Agency and Culture. *Journal for The Theory of Social Behavior.* 30:413-434
15. Spordiregister. Statistika. <http://www.spordiregister.ee/index.php?ac=stat> [06.05.2013]
16. Statistikaamet (2011). Statistikablogi. Eestlaste sündimus suureneb. <http://statistikaamet.wordpress.com/2011/05/11/eestlaste-sundimus-suureneb/> [07.05.2013]
17. Strandell, H. (2007). New Childhood Space and The Question of Difference. H. Zeiher et al (Ed.). *Flexible Childhood? Exploring Children's Welfare in Time and Space.* Denmark: University Press of Southern Denmark. 49-69
18. Uprichard, E. (2008). Children as „Being and Becomings“. *Children, Childhood and Temporality. Children & Society.* 22:303-313

LISAD

Intervjuu kava lapsevanemaga

- Kirjeldage oma suhet jalgpalliga. Kas ja kui palju ise tegelenud, teadmisi jalgpallist, vaatab erinevaid võistlusi jne.
- Kuidas toimus spordiala valik ja otsus laps jalgpallitrenni panna? Kellega arutasite?
- Milliseid häid külgi treeningutes käimine Teie arvates lapse jaoks sisaldab? Milliseid negatiivsed külgi?
- Kui palju pöörab laps antud tegevusele vabal ajal tähelepanu? Millised võimalused selleks on?
- Kui tihti ja mi määral räägib laps emale/isale oma treenidest?
- Millist tulevikuperspektiivi oma lapse jaoks nendes treeningutes näete?
- Kui laps teataks ühel päeval, et ta ei taha enam trennis käia, kuidas siis toimiksite?
- Kuidas toimiksite siis, kui treener peab Teie last jalgpallis andekaks, kuid laps ei soovi trennis käia?
- Kui Teie arvates lapsel trennis eriti hästi ei läheks, kuidas siis toimiksite?

Intervjuu kava lapsega

- Kuidas sul trennis läheb? Mis kerge, mis raske?
- Mis sulle trennis kõige rohkem meeldib? Mis sulle nii väga ei meeldi?
- Kas ja miks sulle jalgpall meeldib?
- Kuidas sulle trennikaaslased meeldivad? Kuidas te omavahel läbi saate?

- Mida trennist vanematele räägid? Kui halvasti läheb või midagi ei meeldi, kas siis räägid seda oma vanematele?
- Kui palju tegeled vabal ajal jalgpalliga? Kellega vabal ajal mängid? Kus on lõbusam mängida jalgpalli, kas trennis või vabal ajal?
- Kuidas sa tunned, kas trenn on rohkem kohustus, nagu näiteks toa koristamine või lõbustus?
- Mis spordialasid sa veel peale jalgpalli tead? Millistega oled tegelenud?
- Mida sul vabal ajal teha meeldib? Kas sul on piisavalt vaba aega kõige jaoks, mida teha tahad?
- Kui peaksid mitme trenni vahel valima, millega sa siis tegelda tahaksid?
- Kelleks sa tulevikus saada tahaksid?

Kuna mõlema intervjuu puhul oli tegu poolstruktureeritud intervjuuga, siis võimalike uute teemade tekkimisel küsimustest kinni pidamine polnud rangelt kohustuslik.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Dan Lõhmus (sünnikuupäev: 18.11.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Laps - „human being“ või „human becoming“? Koolieelikute ja nende vanemate käsitlused seoses jalgpalliharrastusega“, mille juhendaja on Dagmar Kutsar
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **03.06.2013**